

GERİDE KALANLARIN ROMANI: *DİK BAYIR*¹

Aslı KOÇAK²

APA: Koçak, A. (2020). Geride kalanların romanı: Dik Bayır. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi (DEDÇED)*, 1(2), 150-157.

Özet

*İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerle göç etmiştir. Nedenleri değişse de sürekliliğini yitirmeyen göç, evrensel ve çok boyutlu bir olgudur. Göçün temelinde süreli ya da süresiz olarak yer değişikliği vardır. Zaman içinde nedenleri değişen ve çeşitlenen göçlerin toplumlara etkileyen sonuçları olmaktadır. 1960lı yıllarda resmi anlaşmalarla başlayan Almanya işçi göçünün her iki topluma da çeşitli etkileri olmuştur. Toplumsal olaylarla arasında sağlam bir ilişki bulunan ve konularını insan temeline dayandıran edebiyatın Almanya'ya işçi göçünü konu edinmesi kaçınılmazdır. Edebi bir tür olan roman da insan ve toplumla olan bağı nedeniyle toplumu etkileyen olayları, sosyal hayattaki değişiklikleri içermektedir. Bu değişiklikleri ve olayların insanlar üzerindeki etkilerini ayrıntılarıyla yansıtan romanlar toplum ve edebiyat arasında bağ kurmaktadır. Türk edebiyatında Almanya işçi göçü ile ilgili pek çok eser verilmiştir. İlk baskısı 1974'te yapılan *Dik Bayır* romanı da bu eserlerden biridir. Bu çalışmada edebiyatımızda önemli bir konu olan Almanya işçi göçüne işçilerin geride bıraktıkları insanların gözünden bakan *Dik Bayır* romanı metin analizi yöntemiyle incelenecektir. Roman Orta Anadolu'da bir köylünün Almanya'ya işçi oluş nedenlerini ve geride bıraktıklarını anlatmaktadır. Abbas Sayar romanda Almanya'ya gidiş yollarından biri olan Köy Kalkınma Kooperatiflerinin kuruluşu, işleyişi hakkında ayrıntılı bilgiler aktarmaktadır. Bu bilgiler dönem Türkiye'si hakkında fikir vermesi nedeniyle önemlidir. Romanın başında roman mekânı olan Beydiyar köyüne 17. yy Celali İsyanları nedeniyle göç ederek yerleşildiği anlatılmaktadır. Yani aslında bu göç ile başlayan bir başka göç hikayesidir. Roman Almanya işçi göçünde geride kalanların Türk romanındaki işlenişi anlatan az sayıda eserden biri olması nedeniyle de önemlidir.*

Anahtar Kelimeler: Göç, işçi göçü, Almanya, Türk edebiyatı, göçmen edebiyatı, roman.

Geliş Tarihi: 13.09.2020

Kabul Tarihi: 26.12.2020

¹ Bu makale 02-05 Eylül 2020 tarihlerinde Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesinde düzenlenen II. Uluslararası Akademik Filoloji Çalışmaları Kongresinde (BICOASP) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

² Öğr. Gör., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Balıkesir, Türkiye), e-posta: akocak@bandirma.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4918-0172

THE NOVEL OF THE LEFT: *DİK BAYIR*

Abstract

*People have migrated for various reasons throughout history. Migration, which does not lose its continuity even if its reasons change, is a universal and multidimensional phenomenon. The basis of migration is change of place, for a period of time or indefinitely. Migration, whose causes change and diverse over time, have consequences that affect societies. The German labor migration, which started with official agreements in the 1960s, had various effects on both communities. It is inevitable that literature, which has a strong relationship with social events and bases its subjects on a human basis, will focus on labor migration to Germany. The novel, which is a literary genre, includes the events affecting the society and the changes in social life due to its connection with human and society. Reflecting these changes and the effects of events on people in detail, novels establish a connection between society and literature. In Turkish literature, many works on German labor migration have been given. The novel *Dik Bayır*, first published in 1974, is one of these works. In this study, the novel *Dik Bayır*, which looks at the German labor migration from the perspective of the people left behind by the workers, will be analyzed through text analysis. The novel tells about the reasons why a Central Anatolian peasant became a worker in Germany and left behind. In the novel, Abbas Sayar gives detailed information about the establishment and operation of Village Development Cooperatives, which is one of the routes to Germany. This information is important because the period to give an idea about Turkey. At the beginning of the novel, it is told that the village of Beydiyar, which is a novel place, was settled by migration due to the 17th century Celali Rebellions. In other words, this is another migration story that started with migration. The novel is also important because it is one of the few works that describes the processing of those who survived the German labor migration in Turkish novel.*

Keywords: *Migration, worker migration, Germany, Turkish literature, immigrant literature, novel.*

1. Giriş

Edebiyatın insan ve toplumla daima güçlü bir bağı olmuştur. İnsana dair olan her şey edebiyatta kendine bir yer bulmaktadır. Edebiyat toplumsal olaylardan etkilenmektedir ve edebi türlerin oluşumunda, gelişiminde toplumsal yaşamın izleri görülmektedir.

Göçün tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Göç, binlerce yıl önce yaşamın devam etmesi için bir gereklilik, bir yaşam şekli iken değişen toplum düzenleriyle göç de şekil değiştirmiştir. “Seyahat, göç

ve hareket daima bizi mirasımızın sınırlarıyla karşı karşıya getirmektedir.” (Chambers,2014:162) İnsan doğası gereği sürekli yeni şeyler keşfetmek ister, yeni yerler görmek ister, merak eder, arar, keşfeder, hareket eder. Göç insanın merak, yer değiştirme, ihtiyaçları karşılama gibi varoluşsal durumları sonucunda ortaya çıkmıştır. Göç zorunlu olabileceği gibi bir tercih de olabilmektedir. “Bir alandaki kaynakların tüketimi, iklimsel zorlamalar ve doğal afetler mecburi olarak insanları başka bir alana doğru yer değiştirmeye zorlamış ve sonuçta ilk iki milyon yıllık süreç boyunca insanlar sürekli yer değiştirmişlerdir.” ifadeleriyle tanımlar. (Yalçın, 2004:192) Göçün farklı değişkenleri olması onu disiplinler arası ve hemen her alanda üzerine düşünülen bir duruma getirmiştir. Göç, edebiyatta da sıkça yer verilen bir olgudur. Çeşitli nedenlerle yaşanan göçler, öncesi ve sonrasıyla edebi eserlerde anlatılmaktadır. Bireysel ve kitlesel göçlerin insana ve topluma farklı etkileri olduğundan eserlere yansımaları da değişkenlik göstermektedir. Göçün nedeni, şekli, süreci ve sonucu göçün eserlerde işlenişine etki etmektedir.

Başladığı günden bu yana milyonlarca insanı etkileyen Almanya’ya işçi göçü de ilk yıllardan itibaren edebiyatta geniş bir yer tutmuştur. Göçmen edebiyatı yazarları konusunda kapsamlı bir araştırma yapan Hikmet Asutay, işçi göçünü işleyen yazarlar konusunda önemli bir kaynak olan Göçmen Edebiyatı eserinde yazarları yaş gruplarına ve konu sınıflamasına göre üç kuşak olarak ayırır. (Asutay, 2017:681) bu ayrımın yapılmasında en önemli etken eserlerdeki konu ve dildir. Eserlerde göçün ilk yıllarındaki konular vatan hasreti, gurbet sancısı iken ilerleyen yıllarda uyum sorunu, dil ve eğitim sorunu gibi Almanya’da yaşamaya ilişkin konular görülmektedir. Geçen yıllar boyunca işçi göçünü konu alan öykü, roman, şiir, yaşam öyküsü, deneme, araştırma, söyleşi gibi eserler giderek artmıştır. Eserler yıllar içerisinde değişen konularla *Göçmen Edebiyatını* oluşturmaktadır. “Göç olgusunun destanlarda konu, şiirlerde tema, romanda konu/izlek olmasının çok ötesinde bağımsız bir edebiyat olarak gelişme gösterdiğine tanık oluruz.” (Akgün,2015:76)

Göç konusunu tüm yönleriyle ve ayrıntılarla ele alan edebi tür doğal olarak romandır. Roman türü özellik gereği olayları, kişileri ayrıntılarla aktardığı için Almanya işçi göçünün çeşitli yönleri romanlarda görülebilmektedir. “Moderniteyle birlikte bu çıkmazda kalan bireyin trajedisini ve insan gerçekliğini öznel tasarımlarla dilin bütün imkânlarından yararlanarak yansıtan edebiyat ve bilhassa roman, insana dair ne varsa etkileme gücüne sahip olan göçün, neden olduğu sosyo-psikolojik kırılmaları ve kültürel değişimleri kurgusal bir zenginlik olarak bünyesinde barındırır.” (Biricik,2017:60) Yazarlar romanlarda göçü, gözlem ve araştırmalarına dayanarak anlatmaktadır. Bazı yazarlar da göçü bizzat kendisi deneyimlemiştir. Romanlarda gözlemler ve deneyimler kurgu ile birleşerek insanların göçleri anlamasını, hayal etmesini sağlamaktadır. Türk tarihinin en büyük kitlesel işçi göçü olan Almanya’ya işçi göçü hakkında da söylenecek çok söz, anlatılacak çok şey olması doğaldır.

Almanya'ya işçi göçünü konu edinen eserlerde, işçilerin Almanya'ya iş başvuru süreçleri, Almanya'daki iş ve yaşam şartları hakkında ayrıntılı bilgilere yer verirken geride kalanlardan kısaca bahsedilmektedir. Bu çalışmada Almanya'ya işçi göçünü konu edinen ve ilk baskısı 1974'te yapılan *Dik Bayır* romanı incelenerek Türk işçilerin göç sürecine, iş ve yaşam şartlarına, geride kalanların hayatlarına yakından bakılmaktadır. *Dik Bayır* romanını Almanya işçi göçünü işleyen diğer romanlardan ayıran ve bu çalışmaya konu edilmesini sağlayan en önemli özellik göçün geride kalanlarını ayrıntılarla anlatmasıdır. Yazar Abbas Sayar göçün gidenlerini, kalanlarını da tüm yönleriyle Almanya'ya işçi göçünü de yakından tanımaktadır. Çünkü yazarın da insanı olduğu yöre Orta Anadolu Türkiye'de Almanya'ya en çok işçi gönderen bölgedir. Yörede neredeyse her ailede bir göç hikayesi, bir Almanya işçisi bulunmaktadır.

1923 yılında Yozgat'ta doğan Abbas Sayar'ın çocukluğu ve gençliği Yozgat'ta geçmiştir. Eserlerinde yöre insanını gözlemlerine dayanarak betimleyen Sayar, Anadolu insanının köy yaşamından kesitler sunar. "Abbas Sayar'ın köy söylemleri romanlarında kurgulanan karakterlerin anlatılan coğrafya insanını yansıtmaları açısından tutarlı ve gerçekçi olduğu söylenmelidir. Bu romanlarda dikkati çeken ilk özellik kişilerin adlandırılmasında baba adının, lakabın, mevki ve rütbenin öne çıkmasıdır." (İlhan,2015:6) Yaşamı boyunca köylüyle iç içe olan yazar insanların yaşadığı sorunların, ekonomik zorlukların hayatlarını nasıl değiştirdiğini gözleme fırsatı bulmuştur. Abbas Sayar'ın bu gözlemlerini aktardığı eserleri Orta Anadolu insanının hayatını herhangi bir mesaj kaygısı taşımadan, aitlik duygusuyla doğal akış içinde olduğu gibi anlatır. Tomur, Sayar'ın köyü aktarımını "Köyü ele alarak ahlâksal yapıyı, evlilik sorununu, toplumsal değişimin köy insanı üzerinde yarattığı yıkımı, sosyo-ekonomik nedenlerden doğan köyden kente göç sorununu, kentte de mutlu olamayan insanların Almanya'ya işçi olarak gidişini işlemiştir." (Tomur,2002:2) ifadeleriyle aktarmaktadır.

Türk insanını Almanya'ya götüren sebepler çok çeşitlidir. "Almanya'da kazandığınız parayla neler yapacaksınız sorusuna "ev almak, tarla almak, borç ödemek, bankaya yatırmak, kendi işini yapmak, hissedar olmak" cevaplarını vermektedir." (Aker,1972:152) Gidiş sebepleri ne olursa olsun ilk yıllarda işçilerin ortak planları dönüş zamanı üzerinedir. Aradan geçen yıllarda dönüş planları yerini Almanya'da kalma planlarına bırakmıştır. Bu değişim romanlarda da kendini göstermiştir. Raşit'te birkaç yıl çalışıp traktör ve tarla parası biriktirip dönmek üzere gittiği Almanya'ya hayranlığı gün gün artmaktadır. Almanya'da kalma, eşini çocuğunu yanına alma planları yapmaktadır. Babasına yazdığı bir mektupta bu fikrinden bahseder ve izin ister. Raşit'in eşi ve çocuğunu yanına almak için babasından izin istemesi yöre toplumundaki aile yapısı hakkında da fikir vermektedir. Mektuplarında eşinden bahsedemeyişi, birebir iletişim kuramayışı bu yapıya başka bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. *Dik Bayır*'ın geride kalanları

Bölümlerden oluşan *Dik Bayır* romanının ilk dört bölümünde ben anlatıcı vardır. Eserin diğer bölümlerinde ise olaylar hâkim anlatıcı/tarımsal bakış açısı tarafından anlatılmaktadır. Romanın konusu,

Beydiyar köyünden Raşit'in geçim sıkıntısı nedeniyle Almanya'ya gidişi ve geride kalanların yaşadıklarından oluşmaktadır. Ana konu etrafında Raşit'in Almanya'dan babası Müslim Ağaya ve eşi Halime'ye yazdığı mektuplar ve onların cevapları olaylar hakkında bilgi vermektedir.

Romanın mekânı, Yozgat'ın Seydiyar köyüdür. *Dik Bayır* romanı “Beydiyar, Orta Anadolu bozkırını çizgi çizgi yaran, irili, ufaklı binlerce dereden birinin kuytusuna oturmuş, orta boylu bir köydür. Sağında, solunda uzanan düzlüklerden bakınca gözükmez. Düzlük, uzayıp gidiyor sanır insan. Ama, bir noktada hemen burnunuzun dibinde biter.” (Sayar,2002:9) cümleleriyle başlar. Romanda Beydiyar olarak anılan bu mekân, gerçekte, yazarın çocukluk yazlarını geçirdiği Yozgat'ın Seydiyar köyüdür. Yazar, “Abbas Sayar'ın Anılarından II” başlıklı yayımlanmamış yazılarında Beydiyar köyünden “Sekiz on yaşlarındayken, babam Yerköy'den gelip bir yaylı tutar, bizi Seydiyar köyüne götürürdü. Babamın iki ortakçısı vardı o köyde.” ifadeleriyle bahseder. Yazarın çocukluk yıllarında köy yaşamını, yeşili, doğayı, mahsulün kıymetini öğrendiği Seydiyar köyü *Dik Bayır*'da umut yolcularına ev sahibi olmuştur.

Romanın zamanı, yaklaşık iki yıllık bir zamanı 1968-69 yıllarını kapsamaktadır. Romanın giriş bölümünde köyün kuruluş günlerinden ve Demokrat Parti yıllarından bahsedilse de ana metinde olaylar iki yıllık sürede geçer ve zamansal sıralamayla verilmiştir. “Eserde 1968'den 1969 Nisan'ına kadar olan bir yıllık süre düzenli bir şekilde işlenir. Dördüncü bölümde Müslim Ağa'nın Abbas Sayar'ın yanına geldiğinde tarih 1968'dir. Almanya'ya işçi olarak gitme çabaları her yerde hız kazanmış ve bundan Beydiyar Köyü de nasibini almıştır. Kurulan kooperatiften dem vuran Müslim Ağa vasıtasıyla yazar, eserin bel kemiğini oluşturan asıl olaya böylece bir giriş yapar.” (Nazlıgül,2007:186)

Romanın olay örgüsünde, Raşit ve diğerlerinin Köy Kooperatifi yoluyla Almanya'ya gidişi, bu süreçte ve Almanya kontenjanlarındaki hileler, Raşit'in eşi Halime'nin dayısının oğlu Kesik Mahmut'un tecavüzü sonucunda hamile kalması, Raşit'in iş arkadaşı Kerim'in kız kardeşi Elif'e talip olmasıyla Müslim Ağa'nın Sakarların Celal'le olan sözü bozması ve Celal'in köye gelip Elif'i kaçırmaması, Raşit'in izne gelip olanları öğrenmesi ve Celal'i vurması, Halime'nin ölümü yer almaktadır.

Roman kişileri, Yozgat'ın Beydiyar köyünde yaşayan Müslim Ağa, eşi Kezban Hatun, kızları Elif, oğulları Cevat ve Raşit, Raşit'in eşi gelin Halime, Halime'nin kuzeni Mahmut, Raşit'in Almanya'daki iş arkadaşı Kerim, köy ahalisinden Gani, Elif'in sözlüsü Celal'dir.

Romanın dili açık, anlaşılır ve akıcıdır. Abbas Sayar, olayları günlük konuşma diliyle, yöre halkının dilinden örneklerle, olduğu gibi aktarmaktadır. Yazar Almanya'ya işçi olarak giden Raşit'in geride bıraktığı insanların hayatını anlatırken köylü ile arasına mesafe koymaz. Köyü, köy insanının yaşantısını ve yaşadığı zorlukları, aile yapısını, ekonomik nedenlerle köyden göçü, köy insanın gözünden ve yerel dil özelliklerini kullanarak anlatmaktadır. *Dik Bayır*'da köylü hem bireysel açıdan hem aile hayatında hem de toplumsal ilişkiler açısından alışlagelmiş köy romanlarından farklı olarak, kalıp ifadelerle başvurulmadan aktarılmıştır. “*Dik Bayır* romanı dilin kullanımı, üslup ve anlatı teknikleri

açılarından oldukça özgündür. Abbas Sayar, bu yapıtta anlatının geçtiği mekân olarak kurgulanan Orta Anadolu'da Yozgat'ın Beydiyar yöresine özgü konuşma biçimine etkili bir biçimde yer vermektedir.”(Tomur,2002:46) Köylüyle her zaman iç içe olan Sayar, Dik Bayır'da köylülerinin dilini, yörede kullanılan söyleyiş özelliklerini, deyim ve atasözlerini başarıyla kullanmıştır. Bu başarısında yörede geçirdiği yılların etkisi tartışılmazdır.

Romanın temasını köylünün yaşadığı ekonomik sıkıntılar ve Almanya'ya işçi göçü oluşturmaktadır. Romanda hem Raşit üzerinden köylünün ekonomik sıkıntıları hem de Almanya'ya işçi olarak gitmesinin ardından ailesinin yaşadıkları anlatılmaktadır. Roman Almanya'ya işçi olmak için izlenen yolları ayrıntılarla anlatması yönüyle de önemlidir. “T.C. hükümeti F. Almanya'daki işçilerini formalitesiz olarak her an geri almayı” yükümlendi.” (Mortan ve Sarfati, 2011:370) iki ülke arasında anlaşma gereği süreli sözleşmelerle giden işçiler sözleşmeleri dolunca ülkelerine geri döneceklerdir. İş ve İşçi Bulma Kurumunda sıraya yazılarak beklemek uzun bir süreçtir. Devlet köylerdeki işsizliğe çare olması için Köy Kalkınma Kooperatiflerini desteklemekte ve köylerde iş kolu kuran kooperatiflere özel Almanya işçi kontenjanı verilmektedir. Dik Bayır Köy Kooperatifinin kurulması ve işleyişi, işsizlik, iş göçü, köy kooperatif sistemi, göçün resmi ve gayri resmî yönleri hakkında bilgiler içermektedir.

Romanda Raşit, eşi ve çocuğuyla aile evinde yaşamaktadır. Anne baba, çocuklar, gelinler, torunlardan oluşan geniş aile bir arada yaşamaktadır. Tüm aile tarlalarından gelen mahsulle geçinmektedir. Ancak mahsul her yıl aynı olmaz ve giderek büyüyen aileyi geçindirmek her yıl daha da zorlaşmaktadır. Önce şehirlerde sonra köylerde duyulmaya başlayan Almanya rüyasının bahsi Beydiyar köyüne de gelmiştir. Gözü açık bir köylü olan Gani Almanya'ya köy kooperatifi kurularak gitmenin daha kolay olduğunu öğrenince köylüyü ikna eder. Beydiyar Köyü Sorumlu Köy Kalkındırma Kooperatifi kurulur ve çevre köylerden de üyeler alınarak bir tuğla-kiremit fabrikası kurmak için çalışmalar başlar. Evraklar hazırlanıp fabrika inşaatının yüzde on beşlik bölümü tamamlanınca bakanlık yirmi kişilik ilk kontenjanı verir. Raşit, bu ilk yirmi kişiden biri olarak Almanya'ya gider.

Raşit'in Almanya'ya gittikten sonra babası Müslim Ağaya yolladığı para ve mektuplar karısı Halime'nin canını sıkmaya başlar. Halime Raşit'e gizlice mektuplar yazar ve ondan kendisi için ayrıca para ister. Raşit arada kalır ama karısının ısrarlarına dayanamayarak ona da ayrıca gizliden para göndermeye başlar. Halime kocası yokken onun ailesiyle yaşamak istemez ve sık sık annesine gider. Bu durum Raşit'in ailesini huzursuz etse de Halime'ye bir şey söylemezler.

Raşit Almanya'da bir yıl çalıştıktan sonra köydekilere yıllık izine geleceği haberini vermiştir. Nisan ayında samimi arkadaşı Kerim'i de kız kardeşine görücü olarak beraberinde getirecektir. Mektuplar aracılığıyla konuşulmuş ve söz kesilmiştir hatta Kerim Elif için önden beş bin lira başlık parası bile yollamıştır. Müslim ağa Almanya'dan gelecek olan bu kısmet için Elif'in köyden Sakarların Celal'le olan sözünü bozmuştur. Raşit ve Kerim Nisan ayında izin yolundayken Elif'in askerdeki eski sözlüsü Celal olanları öğrenip askerden kaçıp köye gelmiş, Elif'i kaçırmış ve Elif'e tecavüz etmiştir.

Jandarmanın izlerini bulduğunda çıkan çatışmada Celal Raşit'in abisi Cevat'ı yaralamıştır. Raşit Almanya'dayken karısı Halime'ye dayısının oğlu Mahmut tecavüz etmiştir ve Halime gebe kalmıştır. Halime durumu annesine anlatır ve çocuğu düşürmek için yapılan ilaç Halime'yi hastalandırır. Raşit köye geldiğinde gerçek hastalık nedenini bilmeden Halime'yi hastaneye götürürken Halime yolda ölür. Raşit yaşananlardan sonra Celal'i öldürüp hapse girer ve Almanya onun için biter. Kerim Raşit'i hapisanede ziyaret ederek kız kardeşi Elif'le hala evlenmek istediğini söyler ve Elif için Almanya'da yeni bir hayat umudu belirir. Roman Kerim ve Elif'in Almanya'ya doğru yola çıkışıyla sona ermektedir.

Roman kadınların yaşadığı çaresizlikleri aktarılması yönüyle de önemlidir. Halime'nin dayısının oğlunun tecavüzü sonrası hamile kalması ve annesinin yardımıyla bebeği düşürmeye çalışırken can vermesi cehalet ve çaresizliğin sonucudur. Elif fikri sorulmadan babasının kararıyla Raşit'in Almanya'dan iş arkadaşı Kerim'le sözlendirilir ama eski sözlüsü onu kaçırdı ve tecavüz eder. Jandarmanın Elif'i kurtarıırken ağabeyi Cevat yaralanır ve sakat kalır. Raşit Elif'i kaçıran Celal'i öldürüp hapse girer. Tüm bunlar yaşanırken Elif ve Halime büyük acılar çeker. Ailenin annesi Kezban Hatun, evlatlarının yaşadıkları karşısında acı ve çaresizlik içinde kalan başka bir kadındır. Roman anne, kız kardeş, eş gibi farklı rollerden kadın örneklerinin yaşadığı zorlukları aktarmıştır.

3. Sonuç

Almanya ve Türkiye arasında iki ülkenin sorunlarına çözüm olması amacıyla imzalanan iş gücü anlaşmasının sonuçları beklendiği gibi olmamıştır. Geçicilik esasıyla başlanılan iş gücü değişimi iki ülke için de ekonomik sorunlara bir çözüm planıyken toplumlar arasında bir köprüye dönüşmüştür. Her iki toplumu da etkileyen ve büyük değişimlere yol açan Almanya'ya işçi göçü ilk yıllarından itibaren romanlarda kendini göstermektedir. Almanya işçi göçünün büyük etkilerinin yaşandığı 70li yıllarda kaleme alınan Dik Bayır romanı da göçün geride kalanlarını anlatması yönüyle önemlidir. Bir rüya gibi görülen Almanya'ya işçi olmak için nelerin feda edildiğini göstermektedir. Raşit'in üzerinden Almanya düşü, öncesi ve sonrasıyla anlatılmaktadır.

Abbas Sayar ait olduğu toplumun yaşam ve dil özelliklerini zorlama kalıplardan uzak, doğal yapı içinde aktarmıştır. Roman yöredeki aile ve toplum yapısını anlamak adına da önemlidir. Kadının aile ve toplum yaşamında söz hakkının olmaması, fikri sorulmadan hakkında kararlar alınması romanda örnekleriyle ortaya konmaktadır. Roman hem akıcı dili hem konusuyla ilgi çekici bir eserdir. Tüm toplumu derinden etkileyen göç ve dönem insanı hakkında bilgi vermesi de eserin gerçekçiliğini yansıtmaktadır.

Dik Bayır aslında hayatın kendinin bir yolculuk olduğunu gösteren bir romandır. Roman 17. yy da Celali İsyanları sırasında Beydiyar'a yerleşilmesini anlatarak başlarken Elif'in Almanya'ya göçüyle son bulmaktadır. İnsanların yaşadıkları topraklar ihtiyaçlarına yetmeyince başka topraklara göçünü anlatan roman göçün çeşitliliğine iyi bir örnektir. Roman zaman ve kişiler değişse de umut yolculuklarının değişmediğini göstermektedir.

Kaynakça

- Aker, A. (1972). *İşçi Göçü*. İstanbul: Sander Yayınları.
- Akgün A. (2015). Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme. *Göç Dergisi*, 2(1), 69-84.
- Asutay, H. (2017). *Göçmen Edebiyatı*. Edirne: Ceren Yayınları.
- Biricik, İ. (2017). Türk Romanında (1980-1990) Göçün Sosyolojik Etkisi: Ötekiler, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 18(18), 59-74.
- Cengiz, S. (2010). Göç, Kimlik ve Edebiyat. *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, 2(3), 185-193.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- İlhan, N. (2015). Edebiyat Sosyolojisi Açısından Abbas Sayar'ın Romanları, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21(81), 107-124.
- Mortan K. ve Sarfati M. (2011). *Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Göçünün 50.Yılı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nazlıgül, N. (2007). *Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eskişehir.
- Oymak, A. (2005). *Almanya'daki Türk Edebiyatı/İlk Kuşak Yazarları ve Eserlerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Sayar, A. (2002). *Dik Bayır*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Şen, F. (ed) (2011). *50. Yılında Göç*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tomur, S. (2002). *Kişilerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yıldırımoglu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü "Almanya'ya Türk Emek Göçü". *Kamu-İş Dergisi*, 8(1), 1-24.